

Hivzija HASANDEDIĆ

HROMO HROMOZADE HROMIĆI IZ STOCA

Stolac se nalazi u istočnoj Hercegovini i smješten je u podnožju srednjovjekovnog grada Vidoški uz obale rijeke Vidoštice ili Vidove koja danas nosi naziv Bregava. Stolac se u izvorima prvi put spominje 1444. godine kao grad u zemlji hercega Stjepana Vukčića Kosače. Turci su ga zauzeli ubrzo poslije 1465. godine i u njihovoj vlasti je ostao do austrougarske okupacije Bosne i Hercegovine 1878. godine. Turci su na gradu iznad Stoca sagradili sedam četvrtastih kula spojenih do dva metra debelim zidovima, zatim kulu za municiju /barutanu, džebhanu/, džamiju, deset čatrnja /cisterni/ za vodu i više stambenih zgrada u kojima su stanovali stolački dizdari, kapetani, posadnici tvrđava i članovi njihovih porodica. Ovo je sve do početka prošlog stoljeća bio najprostraniji grad u Hercegovini.

Na području Stoca i okoline živjeli su u predtursko doba bogumili što svjedoče brojni srednjovjekovni nadgrobni spomenici - stećci kojih i danas ima u ovom kraju na više mjesta. Historijski je utvrđeno da su bogumili dragovoljno i bez ičije prisile, što islam najstrožije zabranjuje, prelazili na islam. Ovo potvrđuju i neka prezimena muslimanskih porodica u Stocu koja su kršćanskog porijekla: Ivankovići, Martinovići, Miljanovići, Obradovići, Tomići, Vujinovići, Vujičići, Vukičevići i Žarkovići.

Za turske uprave u Stocu su sagrađene četiri džamije sa kamenim munarama, dvije bez munara, medresa, ruždija i više mekteba, početnih vjerskih

škola. U tom periodu ovdje su sagrađeni: sahat-kula, javno kupatilo /hamam/, nekoliko kamenih mostova i mostića preko Bregave, šadrvan pred Carevom džamijom, četiri čatrnje u dvorištima drugih džamija, nekoliko besplatnih konaka /musafirhana/, tri hana i više privrednih objekata.

Posebno je bila lijepa i sa arhitektonske strane veoma atraktivna Begovina. Rizvanbegovići su u Begovini poslije ukidanja kapetanija u Bosni i Hercegovini 1835. godine sagradili kompleks zgrada i pet musafirhana /besplatnih konačišta/ koji su permanetno radili do 1878. godine, a neki povremeno do agrarne reforme 1919. godine. U ovim konacima su neki gosti ostajali do pola godine a njih su izdržavali i posluživali članovi porodice Rizvanbegovića iz koje potječe i čuveni vezir i hercegovački valija Ali-paša. U svakom konaku se nalazio hamamdžik, banjica, u kome se gost mogao očistiti i okupati, i sedam posebnih prostorija s mihrabom u kojima su gosti zajedno /džematlije/ obavljali pet dnevnih namaza /molitava/. I u Uzunovića mahali su se nalazila tri konaka: Behmenov, Mahmutčehajića i Šarića od kojih je posljednji bio najveći i najposjećeniji. Radio je do 1919. godine i srušen poslije 1950. godine.

Stolac je dao nekoliko pisaca i prepisivača na orijentalnim jezicima, 13 hafiza i više vakifa /dobrotvora/.

U Stocu je živjelo više od 470 muslimanskih porodica koje su većim dijelom davno izumrle ili se odavde raselile. Novići i neke druge muslimanske porodice doselili su u Stolac iz Herceg - Novog i Risna kada su ova mjesta zauzeli Mlečani 1687. godine, Nikšići iz Nikšića kada su ga zauzeli Crnogorci i Korjenici iz Korjenića. Za Paloše, Pelje i Salahore se priča da su im preci doselili ovdje čak iz daleke Mađarske. Pećani su doselili iz Peći /Ipek/ i prezivali su se Ipeklje.

Ovaj put ćemo govoriti samo o porodici Hromića iz Stoca koja je dala nekoliko učenih ljudi /alima/ i čiji su članovi zavještali /uvakufili/ 38 djela na arapskom jeziku. Oni su bili i bogata trgovačka porodica koja je u Stocu imala više magaza što potvrđuje lokalitet „Hromića magaze”.

U Katalogu arapskih, turskih i perzijskih rukopisa Gazi Husrev-begove biblioteke u Sarajevu koji je sastavio Kasim Dobrača i objavila spomenuta biblioteka 1979. godine, upisana su 43 rukopisa iz islamske dogmatike /akaid/ šerijatskog prava /fikh/, zbirka šerijatsko-pravnih pravila i propisa /ahkam/ i razne druge zbirke /medžmue/. Svi ovi rukopisi nalazili su se u posjedu članova porodice Hromića koji su bili vjerski dobro obrazovani: Saliha, sina Abdihodžića, Izet Salih ef. Salih Sidki ef. i Ibrahim ef. Izet Salih ef. bio je 1217/1802/ godine kadija u Akčehisar u /Kroja/ i Tirani u Albaniji i kasnije u Bosanskom Brodu u Bosni. Na jednom rukopisu sačuvan je otisak njegovog pečata iz kojeg se vidi

da je napravljen 1195/1780/ godine, što potvrđuje da su Hromići bili stara stolačka porodica.

Mula Salih Hromić je 1256/1834/ godine prepisao jedno djelo iz islamske dogmatike.

Abdulah Hromić, sin mula Salihov, završio je medresu u Stocu i kasnije učio u Karadžoz-begovoj i Roznamedžinoj medresi u Mostaru. On je u periodu od 1834. do 1859. godine prepisao sedam djela iz pravilnog učenja Kur'ana /tedžvid/, hadisa, obredoslovlja, pedagogije, logike i sintakse arapskog jezika.

Salih ef.Hromić bio je 1886. godine imam Šarića džamije u Stocu i posljednji mualim mekteba koji je radio u Sumbulića medresi.

Salih Sidki Hromić, sin Ibrahima ef., bio je 1319/1901/ godine učenik Roznamedžine medrese u Mostaru.

HVO je 1993. godine u napadu na Stolac i okolinu porušili u Stocu četiri džamije, i u okolini džamije u Aladinićima, Borojevićima, Ošanićima, Pješivcu, Prenju i Rotimlji. Sve odrasle Bošnjake-muslimane, zarobili su i odveli u logore, a starce, žene i djecu nasilno prognali iz stolačke općine. Oni su dalje u ovom kraju opljačkali sve i porušili sve što je nosilo islamsko obilježje. Čuvenu Begovinu su sa zemljom savnili.

IZVORI:

- 1.H.Hasandedić, Katalog arapskih, turskih i perzijskih rukopisa Arhiva Hercegovine, Mostar, 1977;
- 2.Bosanska salnama /godišnjak za 1886. godinu/.
- 3.Muhamed Ždralović, Stolački prepisivači djela u arabičkim rukopisima, Slovo Gorčina, 1997, str. 81-85.

Z a k l j u č a k

Hromići su stara stolačka porodica čiji potomci su ovdje živjeli od polovine 18. stoljeća. Ova je porodica dala nekoliko učenih ljudi koji su imali biblioteke na orijentalnim jezicima i sve zavještali u dobrotvorne svrhe.

Hivzija HASANDEDIĆ

Zusammenfassung

HROMIĆI SIND EINE ALTE FAMILIE AUS STOLAC. DEREN NACHKOMMEN HIER SEIT 18. JAHRHUNDERT LEBTEN. DIESE FAMILIE GAB EINIGE GELEHRTE MÄNNER, DIE BIBLIOTHEKEN IN ORIENTALISCHEN SPRACHEN BESABEN UND ALLE HABEN SIE ZU WOHLTÄTIGEN ZWECKEN VERMACHT.